

УДК 330.142.22

Р.М. Набок, Національний банк України

ПІДХОДИ РЕГУЛЯТОРА ДО ОЦІНКИ ІНСТРУМЕНТІВ ГІБРИДНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

У статті досліджується світовий досвід оцінювання регулятором інструментів гібридного капіталу банку. Наведено класифікацію гібридних цінних паперів. Проаналізовано практичний досвід регуляторів США, Німеччини та Японії щодо управління інструментами гібридного капіталу банків.

Ключові слова: банк, банківський сектор, інструменти гібридного капіталу, регулятор, нагляд, оцінка, гібридні цінні папери.

Постановка проблеми. Протягом останніх років на фінансових ринках багатьох країн активно розвиваються інноваційні гібридні інструменти, що спричинило декілька тенденцій, а саме:

- динамічне зростання ризикованих активів і значна активність на ринку злиття та поглинання у секторі фінансових послуг актуалізує проблему достатності капіталу в короткій перспективі;
- світове визнання (ухвалення) гібридних інструментів як регулятивного капіталу;
- конвергенцію регуляторів банківських установ і страхових компаній, яка дозволяє використовувати більш гнучкі підходи до управління і структуризації гібридних інструментів;
- багато фінансових установ досягли встановлених регулятором обмежень за “традиційними” видами гібридних інструментів;
- фінансові компанії, акції яких не котируються на біржі, не можуть збільшувати капітал шляхом випуску інноваційних гібридних інструментів.

Виникнення на теренах США інструментів гібридного капіталу в 80-х роках ХХ ст. було спробою Федеральної резервної системи (ФРС) побудувати ефективну структуру капіталу банків.

Популярність використання інструментів гібридного капіталу з метою управління рівнем капіталу банку, а також для управління структурою балансу взагалі пояснюється такими основними причинами:

- відносною простотою і оперативністю їх емісії;
- дуалістичністю їх природи (можливість враховувати даний вид інструментів як у капіталі, так і в зобов'язаннях банку);
- перевагами в оподаткуванні – можливість зменшити дохід банку, який підлягає оподаткуванню, на розмір коштів, спрямованих в інструменти гібридного капіталу;
- врахування в капіталі таких інструментів не розмиває частку існуючих власників.

При формуванні капіталу банку за рахунок інструментів гібридного капіталу постає проблема їх оцінки, тобто визначення відповідності інструментів гібридного капіталу певним критеріям.

Капітал оцінюють, як правило, за такими підходами:

- обліковим, який полягає у розробці власної методики обліку інструментів гібридного капіталу. Але такий підхід до оцінки є:
- нормативним – складається із встановлених регулятором відповідних обмежень і правил щодо врахування гібридного інструменту в капіталі банку;
- рейтинговим – полягає в розробці рейтинговим агентством методики зарахування певної частини гібридного інструменту в капіталі, тобто оцінюється капіталомісткість останнього.

До оцінювання інструментів гібридного капіталу не може бути використаний обліковий підхід, оскільки:

1) у бухгалтерському обліку не існує розподілу капіталу за рівнями (основний і додатковий);

2) при визначенні капіталу в бухгалтерському обліку і звітності з нього не віднімаються такі показники, як нематеріальні активи, інвестиційні вкладення в акції дочірніх і асоційованих компаній і, можливо, деякі інші статті, передбачені органами банківського нагляду;

3) деякі статті, що входять до складу капіталу в бухгалтерському обліку і звітності, не належать до складу капіталу, що розраховується для цілей банківського нагляду (зокрема, кумулятивні привілейовані акції і частина статутного капіталу, утворена за рахунок капіталізації приросту вартості майна при переоцінці; фонди, використання яких зменшує майно банку);

4) у бухгалтерському обліку і звітності в капітал не враховуються деякі статті, які можна віднести до капіталу для цілей банківського нагляду, наприклад, субординовані кредити і позики.

Такими чином, критерії оцінювання можуть бути встановлені регулятором (нормативний підхід) або/і рейтинговим агентством (рейтинговий підхід).

Метою даної статті є дослідження підходів регулятора до розуміння та оцінювання інструментів гібридного капіталу.

Виклад основного матеріалу. Регулятор турбується, перш за все, за якість капіталу та рівень капіталізації банків.

Фінансові регулятори мають повноваження і владу, щоб впливати на діяльність банків шляхом встановлення нормативу адекватності регулятивного капіталу банків. Політика регулятора щодо регулювання та нагляду за капіталом в частині гібридної його складової полягає у:

- контролі випусків гібридних інструментів;
- обґрунтуванні структури гібридних інструментів, які можуть бути віднесені до капіталу банків;
- можливості обмеження врахування тих чи інших гібридних інструментів до капіталу банку, а також на заміні одних інструментів на інші, еквівалентних за своїми ознаками;
- процедурі погашення гібридних інструментів.

Таким чином, регулятори визначають і погоджують віднесення гібридних інструментів до капіталу банку, що дає можливість фінансовим групам формувати та більш гнучко управляти регулятивним капіталом. Регулятори надають перевагу інструментам, черга погашення яких є наступною після кредиторської заборгованості у випадку ліквідації, які поглинають втрати, дозволяючи, врешті-решт, фінансовій установі продовжувати діяльність.

З метою ефективнішого управління капіталом на розвинених ринках і тих, що розвиваються, банківські регулятори класифікували інструменти гібридного капіталу. Гібридні інструменти поділяються за ступенем врахування в капіталі: від субординованого боргу (“plain vanilla”), що захищає вкладників і першочергових (senior) кредиторів у разі ліквідації, до комбінованих інструментів гібридного капіталу, котрі відкладають або вилучають оплату купона відповідно до певних обставин.

Отже, поява і розвиток інструментів гібридного капіталу стимулювали виникнення відмінностей у визначеннях і інтерпретаціях категорії “регулятивний капітал”. У результаті на сьогодні немає єдиного (уніфікованого) визначення капіталу першого і другого рівнів.

Це означає, що гібридні інструменти, які належать до капіталу першого рівня, можуть бути субординованими або постійними, і в певних випадках можуть передбачати погашення.

Гібридні інструменти, що належать до капіталу другого рівня вищої категорії (upper tier 2), характеризуються як постійні (не у всіх країнах), субординовані до боргу. Оплата купона за даними інструментами може відкладатись за певних обставин.

У випадку випуску компанією-емітентом еквівалентних цінних паперів (тобто цінних паперів одного типу, наприклад, гібридні цінні папери, привілейовані акції або субординовані цінні папери) із сплатою купона в різний час (наприклад, протягом року) доцільно проводити ретроспективний аналіз (look-back), як правило, з подвійним часовим горизонтом від дати сплати купонного платежу. При цьому слід враховувати паритетність даних цінних паперів та ступінь синхронізації купонних платежів за ними (рис. 1).

До капіталу другого рівня нижчої категорії (lower tier 2), як правило, належить субординований борг з купоном без відкладення платежу.

Інструменти гібридного капіталу банків, які мають ознаки капіталу, дозволяють:

- зберегти готівкові кошти у разі виникнення тиску на емітента;
- уникнути дефолту в разі несплати відповідних платежів за ними;
- змінювати їх вартість відповідно до ефективності діяльності емітента;
- списувати номінал деяких інструментів за певних обставин без провадження справи про банкрутство або ліквідацію.

Рис. 1. Схема сплати купонного платежу

Джерело: Fitch.

Регулятори (особливо ФРС) мають широкі повноваження на втручання в процес погашення інструментів гібридного капіталу з метою збереження відповідного рівня капіталу банку. Так, ФРС може направити вказівку банкам на припинення платежів по купону за гібридними інструментами до того моменту, поки банк не знайде адекватну заміну інструменту, що погашається (і, як наслідок, вилучається при розрахунку капіталу).

Прикладами тимчасового припинення купонних платежів у США за гібридними інструментами є такі:

1. У грудні 2004 року були відстрочені платежі за трастовими привілейованими цінними паперами банківського холдингу Riggs National Corp. Відновлені в червні 2005 року.
2. У вересні 2000 року припинені платежі за привілейованими акціями холдингової компанії Bay View Capital Corp. Відновлені в 2002 році.
3. У липні 2001 року припинені платежі за привілейованими акціями холдингової компанії City Holding Co. Відновлені в липні 2002 році.

Крім США, подібна практика виявилась досить популярною і набула значного поширення за останні п'ять років у Японії та Німеччині.

За ініціативою Банку Японії в 2003 році тимчасово були припинені платежі за вічними привілейованими акціями банку "Resona", а в середині 2005 року були призупинені платежі за привілейованими сертифікатами банку UFJ перед його поглинанням банком Bank of Tokyo-Mitsubishi.

Характеризуючи практику використання інструментів гібридного капіталу в Німеччині, слід зупинитись на таких випадках:

- для німецького фінансового ринку інструменти гібридного капіталу, які випущені банком "WestLB AG" (рейтинг A-/Stable/A-2), є досить специфічними. Так звані беззвучні сертифікати партнерства (silent

partnership certificates або *stille Einlagen*), що належать до регулятивного капіталу першого рівня, абсорбували збитки банку в 2003-2004 рр., не призупиняючи виплат за купонами інших гібридних складових капіталу першого рівня;

- банк “Allgemeine Hypothekenbank Rheinboden AG” (АНБР) (рейтинг BB+/Negative/B), який є проблемним іпотечним банком Німеччини, в структурі капіталу першого рівня враховує *stille Einlagen*, а до капіталу другого рівня вищої категорії (upper tier 2) – кумулятивний прибуток сертифікатів участі (або *Genussrechte*), – які враховуються при розрахунку регулятивного капіталу. Вказані інструменти гібридного капіталу АНБР було вилучено з капіталу, оскільки банк відмовлявся сплачувати купон за ними, а особливо після нещодавнього поглинання банку американським фондом Lone Star Fund.

Висновки. Таким чином, пруденційний нагляд обґрунтовує обмеження та встановлює ступінь присутності інструментів такого типу в капіталі банків.

Надмірна довіра до гібридних цінних паперів збільшує фінансовий важіль завдяки фіксованій вартості обслуговування гібридів і потенційної концентрації дат викупу як датованих¹, так і таких інструментів, які можуть бути викупленими. Витрати на обслуговування гібридних інструментів характеризуються меншою гнучкістю, ніж обслуговування акціонерного капіталу, тобто є практично постійними, оскільки інвестори чекають на виплати відповідно до умов, вказаних у купоні. Іншою характеристикою гібридних інструментів є їх менша постійність у порівнянні з акціонерним капіталом.

Гібридні інструменти, як правило, містять особливі ознаки, які полягають у перевагах управління їх викупом або операцією викупу простих акцій, які можуть бути емітовані в результаті обмінної операції.

Більш того, багато гібридних цінних паперів поєднують у собі комбінації різних ознак, які до цього часу залишаються інноваційними та недостатньо дослідженими. Така синтетичність робить гібридні інструменти складними для прогнозування – невідомо, як дані інструменти вплинуть на діяльність емітента в різноманітних сценаріях і наскільки ефективно вони абсорбують втрати, базуючись на припущенні щодо безперервності діяльності компанії-емітента (“going-concern basis”), яке передбачає, що діяльність компанії-емітента буде продовжуватись без суттєвого скорочення її діяльності. Це означає, що активи компанії повинні оцінюватись відповідно до цього принципу, а не за ліквідаційною вартістю. Стосовно компанії, яка має фінансові проблеми, аудиторі можуть прийняти рішення щодо недоцільності використання даного принципу.

При визначенні критеріїв оцінки сумарного капіталу, коли відбувається емісія інструментів гібридного капіталу, що перевищує встановлені рейтинговим агентством ліміти, враховуються фінансова гнучкість, стійкість

---

¹ Dated – датовані або строкові інструменти, тобто такі, для яких визначена конкретна дата погашення.

регулятивного капіталу та загальна якість капітальної бази. Додаткова емісія інструментів гібридного капіталу доцільна у разі забезпечення поліпшення якості капіталу банку за рахунок більшої капіталомісткості даних інструментів.

Компанії-емітенти можуть прийняти рішення про понадлімітний випуск інструментів гібридного капіталу з метою використання переваг низьких фінансових ставок або для досягнення достатнього рівня ліквідності емісії.

Враховуючи стрімкий розвиток гібридних цінних паперів у світі, Національному банку України слід приділити увагу дослідженню тенденцій розвитку таких інструментів і виробити власний підхід щодо оцінки інструментів гібридного капіталу з метою адекватного їх врахування в капіталі банків.

Список літератури

1. Brennan M., Bugie S. Equity Credit for Bank and Insurance Hybrid Capital – A Global Perspective [Electronic resource] / M. Brennan, S. Bugie. – Режим доступу : <http://www2.standardandpoors.com/portal/site/sp/en/us/page.article/2,1,4,0,1145721508819.html>
2. Equity Credit for Hybrids & Other Capital Securities, 27 September 2006. – Criteria Report [Electronic resource]. – Режим доступу : www.fitchratings.com.

Summary

The article is devoted to research of world experience of estimation by the regulator of instruments of hybrid capital of bank. Classification of hybrid securities is resulted. Practical experience of regulators of the USA, Germany and Japan is analysed in relation to the management by the instruments of hybrid capital of banks.

Отримано 26.06.2008